Відгук
офіційного опонента, кандидата мистецтвознавства, доцента кафедри теорії і методики музичної освіти Мукачівського державного університету Микуланинець Лесі Михайлівни на дисертаційне дослідження Мадяр-Новак Віри Василівни на тему:
«Музична фольклористика Закарпаття: етапи, постаті, здобутки (кінець XVII середина XX ст.)»,
представлене на здобуття наукового ступеня кандидата мистецтвознавства за спеціальністю 17.00.03 – музичне мистецтво

Кінець XX – початок XXI століття в національній гуманітаристиці ознаменувався появою значної кількості праць з вивчення культури певної території України (О. Антоненко, Г. Данканич, І. Бермес, Л. Кияновська, О. Леонтьєва, Т. Мартинюк, Л. Микуланинець, Т. Росул, О.Стебельська та ін.). Вищезазначені процеси сприяли формуванню нового наукового напряму – регіоніки. В її основу покладено принцип цілісного осягнення матеріальних і духовних надбань конкретного краю та виявлення їх ролі в утворенні єдиного духовного виміру країни. Можемо впевнено стверджувати, що нині, у тій чи іншій мірі, знайшли осмислення здобутки майже всіх областей нашої держави.

Усвідомленню специфіки Закарпаття присвячена низка статей (В. Гайдук, Е. Добровольська, О. Короленко, В. Мадяр-Новак, Л. Мокану, К. Оленич, В. Теличко та ін.) та кандидатські дисертації (Г. Данканич, Л. Микуланинець, Т. Росул). Однак, при наявності грунтовних праць з вказаної проблеми, залишається ще багато аспектів, які потребують системного опанування. Однією з таких лакун залишалася музична фольклористика області, діяльність провідних етнографів, що здійснювали свої студії в краї. Оскільки талант має суб'єктивний характер, а майстер визначає світоглядну модель народу, нації, держави, то часто, вивчаючи шлях, яким іде конкретна креативна персона, ми опиняємося у тій сфері, яка роз'яснює не тільки індивідуальну еволюцію, але і функціонування конкретного виду творчості в певну добу. Саме у такому ракурсі здійснила дослідження В.В. Мадяр-Новак «Музична фольклористика Закарпаття: етапи, постаті, здобутки (кінець XVII середина XX ст.)».

Окреслений авторкою дослідницький вектор – комплексне вивчення становлення та розвиток етномузикології на Закарпатті дозволив здійснити

ревізію та переусвідомлення здобутків як маловідомих, так і знаних фольклористів, що працювали у краї, і тим самим інтегрувати їх напрацювання в національний мистецький простір. Представлені аспекти обумовили актуальність та значущість дисертації.

Праця має логічну, стрункy побудову. Об'єкт, предмет, мета і завдання роботи спрямовані на вирішення проблем, які органічно пов'язані з мистецтвознавством, тому не викликає жодного сумніву її відповідність вимогам спеціальності 17.00.03 – музичне мистецтво.

Визначивши мету дисертації як: «простежити розвиток української музичної фольклористики на Закарпатті від кінця XVII до середини XX ст.» (с. 2 автореферату), Віра Василівна виокремила шість завдань, вирішення яких сприяло розкриттю авторського задуму праці. Слід констатувати, що вони трансформовані у наукову новизну і послідовно віддзеркалені у тексті дослідження.

Концепція роботи постає у своєрідній двоїстості – висвітлення та осмислення особливостей становлення та розвитку етномузикології на Закарпатті; виявлення знакових митців та аналіз їх діяльності в процесі утвердження фольклористики краю.

Означений задум праці, його оригінальна інтерпретація сприяли успішному розв'язанню її актуальних завдань. Методологічна база ґрунтується на комплексі таких методів як: джерелознавчо-пошуковий, аналітичний, ретроспективний, історико-порівняльний, логічно-доказовий, статистичний, біографічний та ін. Достовірність отриманих результатів забезпечує залучення дисертанткою широкого спектру фундаментальних студій з етномузикології, історії музики, історії, філософії, мистецтвознавства, які віддзеркалили розвідки провідних українських та західноєвропейських вчених. Особливо цінним є введення до наукового обігу архівних матеріалів, раритетних праць М. Рощахівського, П. Світлика, Д. Задора, Ю. Костя, П. Милославського, О. Тимка, О. Дутко, В. Гошовського; матеріали експедицій ІМФЕ АН УРСР, Державного архіву Закарпатської області, Закарпатського обласного

краєзнавчого музею імені Т. Легоцького, Закарпатського музею народної архітектури і побуту, Ужгородського музичного фахового коледжу імені Д. Є. Задора, Барток-архіву Угорської Академії наук; приватних архівів С. Арпи, В. Олексина, В. Мадяр-Новак, І. Задора (Угорщина), М. Дольницької (Чехія), М. Мушинки (Словаччина); рукописи хорових обробок, пісенників та авторських творів закарпатських композиторів початку XX с. Більшість матеріалів Віра Василівна вперше детально розібрала та систематизувала.

Застосувавши діалектико-галузевий підхід як генеральний методологічний принцип дослідження, авторка зуміла знайти необхідний баланс між об'єктивністю теоретичного фактажу та власним його тлумаченням й узагальненням. Це сприяло цілісній реконструкції особливостей музичної фольклористики Закарпаття з кінця XVII до середини XX ст.

Наукова новизна в узагальненому вигляді полягає у тому, що представлена праця є першим прикладом комплексного вивчення музичної фольклористики Закарпаття з кінця XVII до середини XX століття.

Архітектоніка даного дослідження є логічною та структурованою. Виклад матеріалу, спосіб його концептуалізації, глибина доведення основних положень свідчать про їх вагомість для сучасного мистецтвознавства. Характерною ознакою роботи є її інтегрованість у вже існуючу парадигму національної гуманітаристики.

Незаперечним є особистий внесок В.В. Мадяр-Новак. Самостійний та інноваційний характер мають висновки, які свідчать про виконання поставлених завдань праці. Всі публікації здобувачки (62!) є одноосібними. Слід також відмітити надзвичайно широкий спектр додатків, що доповнюють та ілюструють зміст дисертації.

Результати роботи можуть бути використані вченими у подальшому пізнанні української культури, аналізі регіональної своєрідності фольклористики, вивченні етномузикології Закарпаття другої половини XX – початку XXI століття. Історичний і теоретичний матеріал здатний послужити як розвитку глобалізованої системи мистецтвознавчого мислення, так і

усвідомленню локальних музичних особливостей. Дисертація стане основою при викладанні курсів «Історія української музики», «Українська народна музична творчість», «Художнє краєзнавство», «Історія етномузикознавства» та ін.

У *першому* розділі праці ключовим постає питання окреслення витоків та специфіка формування фольклористики на Закарпатті від кінця XVII до початку XX століття. У цьому контексті слід відзначити продуктивні спроби В.В. Мадяр-Новак обґрунтувати та застосувати методологічний потенціал наукових ідей К. Квітки та діалектико-галузевий підхід Б. Луканюка, що сприяло виокремленню та аналізу етапів розвитку фольклористики регіону. Залучення широкого спектру архівних матеріалів, опанування праць із етномузикології дозволило авторці виявити невідомі факти з історії музичного мистецтва краю, ґрунтовно розкрити здобутки його діячів.

У *другій* частині роботи висвітлюється роль Б. Бартока та Ф. Колесси у становленні музичної фольклористики Закарпаття першої половини XX століття. Дисертантка акцентує увагу на соціокультурних процесах, які відбулися на рубежі XIX – XX століть, доводить їх вагомість для збирання та збереження зразків народної творчості.

Характеризуючи фольклористичну діяльність Б. Бартока у краї, Віра Василівна виділяє її дві магістральні лінії: документування музичного фольклору (через здійснення експедицій та транскрипцій); написання наукових статей, які узагальнили практику митця.

Висвітлюючи специфіку закарпатських студій Ф. Колесси, здобувачка здійснює реконструкцію маршрутів його пошукових поїздок, виявляє принципи групування фольклорного матеріалу, вивчає дослідження майстра. Авторка приходить до висновку, що вищезазначені вчені заклали основи етномузикології регіону.

У *третьому* розділі дисертації представлено три домінантні лінії усвідомлення особливостей музичної фольклористики на Закарпатті в 20 – 40-х роках XX ст.: висвітлення специфіки другої композиторської хвилі; виявлення

засад етнографістського періоду у вимірі діяльності М. Рощахівського та його послідовників; аналіз перших студій зазначеного напряму. Віра Василівна утверджує постулат: через національне піднесення у краї зародилася етнографістська течія, розквіт якої спонукав місцевих музикантів до вивчення народної творчості; важливим етапом у становленні етномузикології стала народознавча практика Д. Задора та О. Дутко.

Головним завданням *четвертого* розділу постає осягнення доробку В. Гошовського. Дисертантка розглядає музично-етнографічну ситуацію на Закарпатті в середині XX століття; висвітлює процес утвердження зазначеним вченим етномузикознавства в регіоні через його польові дослідження та наукові публікації. Привертає увагу намагання авторки виявити мотиваційні чинники креативної активності майстра, де життєвий шлях постає як процес формування його естетико-культурологічної позиції.

Таким чином, у результаті проведеного дослідження В.В. Мадяр-Новак доходить до оригінальних висновків: фольклористика на Закарпатті пройшла значний шлях: анамнез (кінець XVII – перша третина XIX ст.), ужитковий період (середина XX ст.), науковий етап; вона має свої регіональні особливості зумовлені соціокультурними подіями; її специфіку визначила практика знакових місцевих митців та «приїжджих» науковців; встановлення етномузикології краю у другій половині XX століття пов'язане з діяльністю В. Гошовського.

Важливо відмітити авторських підхід В.В. Мадяр-Новак, яка особисто включена в культурні процеси області, власною педагогічною та дослідницькою творчістю акумулює локальний мистецький дискурс. Хочемо наголосити на спорідненості багаторічної наукової роботи Віри Василівни із її викладанням в Ужгородському фаховому музичному коледжі ім. Д. Задора. Вона теоретично та практично долучається до осмислення та розвитку етномузикології Закарпаття, що стало предметом студій даної праці.

Переходячи до полемічної частини відгуку відмітимо, що вона вмотивована не стільки недоліками, скільки позитивними сторонами

рецензованого тексту, відтак покликана розвивати найбільш перспективні та актуальні, на нашу думку, напрями дисертації. Отже, висловлюємо зауваження та ставимо запитання, які сприятимуть розширенню концептуального поля роботи:

1. Позитивно оцінюючи логіку побудови дослідження, вважаємо доречним не подрібнювати структуру праці, виділяючи в одному підрозділі по два або навіть три пункти. Такий поділ приводить до того, що, наприклад, параграф 1.2.1 включає дві сторінки тексту, а підрозділ 2.1. – одну. Варто узагальнювати основні позиції підрозділу та конкретизовувати їх у його назві.

2. Хронологічні рамки роботи охоплюють часовий проміжок від останніх десятиріч XVII ст. до 1960-х рр. Вважаємо доречним у вступі (а не тільки в анотації, розміщеної у тексті дисертації) обґрунтувати вибір нижньої та верхньої часової межі праці.

3. Третій розділ дослідження присвячений розкриттю особливостей музичної фольклористики Закарпаття в 20 – 40 роках XX століття. Ключовою постаттю даного процесу, за обґрунтованим твердженням Віри Василівни, став М. Рощахівський, який заснував в регіоні етнографістський напрям. Зважаючи на вагомість здобутків митця, які були в подальшому розвинені його послідовниками, доцільно було б одним із завдань роботи означити місію майстра в розвитку етномузикології краю, а також конкретизувати її у загальних висновках.

4. Чи у Вашій етномузикознавчій діяльності Ви використовуєте методологію вивчення музичних діалектів розроблену В. Гошовським? Якщо так, то наведіть конкретні приклади.

Як побажання висловимо доцільність продовження дослідження етномузикознавства на Закарпатті у другій половині XX – початку XXI століття.

Висловлені критичні зауваження та поставлене запитання слід розглядати лише як один з можливих варіантів поліпшення якісних параметрів роботи і не варто розглядати їх як такі, що можуть істотно

вплинути на загалом позитивну підсумкову оцінку. Зважаючи на інформативність праці, ґрунтовність та розмаїття залученого матеріалу, бажано видати її як окрему монографію.

Узагальнюючи основні позиції нашого відгуку, наголошуємо, що запропонована робота є теоретично виваженим актуальним дослідженням, виконаним на належному науковому рівні, відповідає актуальним вимогам сучасної академічної науки, є внеском в українське мистецтвознавство.

Автореферат відображає зміст дисертації. Концепція В.В. Мадяр-Новак знайшла відповідну апробацію у провідних фахових виданнях та професійно спрямованих збірках. Проблематика роботи має перспективи для подальшого розвитку.

Дисертація «Музична фольклористика Закарпаття: етапи, постаті, здобутки (кінець XVII середина XX ст.)» є самостійним, логічно завершеним, методологічно і теоретично обґрунтованим, виконаним на належному рівні дослідженням актуальної, не вивченої теми. Робота відповідає вимогам МОН України до праць на здобуття наукового ступеня кандидата мистецтвознавства (доктора філософії) за спеціальністю 17.00.03 – музичне мистецтво, а його авторка Мадяр-Новак Віра Василівна заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата мистецтвознавства.

Офіційний опонент:
кандидат мистецтвознавства, доцент,
доцент кафедри теорії і методики
музичної освіти
Мукачівського державного університету Л. М. Микуланинець

Підпис засвідчую
(вчений секретар МДУ) О.О. Королович